

M.Q.PARDAYEV, M.B.KALONOV,
G.M.SHADIYEVA, K.M.IBODOV

SOHA MARKETINGI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

**M.Q.PARDAYEV, M.B.KALONOV, G.M.SHADIYEVA,
K.M.IBODOV**

SOHA MARKETINGI

*O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan 5620300 –
Transport logistikasi (avtomobil transporti) ta'lim yo'nalishi talabalari uchun o'quv
qo'llanma sifatida chop etishga tavsiya etilgan*

**Toshkent
«Sano-standard»
2021**

UO‘K: 339.138(075)

KBK: 65.290-2ya7

S 83

Soha marketingi [Matn]: o‘quv qo‘llanma / M.Q. Pardayev
[va boshq.]. – Toshkent: «Sano-Standart», 2021. – 296 b.

O‘quv qo‘llanmada marketing tushunchasi, fanning rivojlanishi va uning asosiy tushunchalari yoritilgan. Marketing tadqiqotlari, transport xizmatlari sohasida marketing kompleksi va uning asosiy elementlari hisoblangan tovar, narx, sotish kanallari, siljitish, marketingni rejalashtirish, prognozlash va marketing auditi batafsil yoritib berilgan. Har bir bobdan so‘ng qisqacha xulosalar va o‘z-o‘zini nazorat qilish uchun savollar keltirilgan.

O‘quv qo‘llanma oliy o‘quv yurtlari bakalavriat ta‘lim yo‘nalishining 5620300 – Transport logistikasi talabalari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, undan shu soha o‘qituvchilari, magistrlar, kasb-hunar maktablari o‘qituvchi va talabalari hamda marketing fani bilan qiziquvchilar ham foydalanishlari mumkin.

Taqrizchilar:

Sh.J.Ergashxodjayeva – Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti
“Marketing” kafedrası mudiri, i.f.d., prof.

F.I.Isayev – Avtomobil transporti kadrlari malakasini oshirish va qayta tayyorlash instituti bosh direktorining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha o‘rinbosari, i.f.f.d (Phd)

UO‘K: 339.138(075)

KBK: 65.290-2ya7

ISBN 978-9943-7213-2-6

© **M.Q. Pardayev va boshq.**
© «Sano-Standart», 2021

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETINING 90 YILLIGIGA BAG'ISHLANADI

KIRISH

Mamlakatimizda transport infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan islohotlarning amalga oshirilishi nafaqat mamlakat ichida yuk tashishga bo'lgan talabni qondirishga, shu bilan bir qatorda tashqi iqtisodiy aloqalarni o'sishiga ham ta'sir ko'rsatdi. Transport tizimini isloh qilinishi respublikamiz iqtisodiyotini rivojlantirish, tabiiy boyliklarni o'zlashtirishga mamlakatimizning hududiy yaxlitligini va uning xavfsizligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Hozirgi paytda mamlakatimizda transport sohasida turli mulkchilik shaklidagi 5500 dan ortiq korxona va tashkilotlar faoliyat ko'rsatmoqda, YalMning 12% ga yaqini transport sohasi hissasiga to'g'ri keladi. O'zbekiston dengiz transportidan tashqari boshqa barcha zamonaviy transport turlariga ega. Yuk oqimining asosiy qismi temir yo'l, avtomobil va quvur transportiga, yo'lovchi tashish esa – avtomobil, aviatsiya va temir yo'l transportiga to'g'ri kelmoqda.

Bugungi kunda respublikamiz transport infratuzilmasini rivojlantirish uchun ulkan salohiyatga va barcha yo'nalishlarda hamda transportning barcha turlarida yuklar va yo'lovchilarni tashishda mamlakatning ehtiyojlarini qondirish uchun noyob imkoniyatlarga ega.

Ta'kidlash joizki, transport xizmatlari hajmining o'sishi, birinchi navbatda, yuk va yo'lovchilarni tashish xizmatlariga talabning oshishi bilan boqliq bo'lib, bu o'z navbatida turistik faoliyatning jadal rivojlanishi, savdo tarmog'ining kengayishi, qurilish loyihalarini yana-da amalga oshirish, bino va inshootlarni rekonstruksiya qilish, shuningdek transport va logistika infratuzilmasini rivojlantirish bilan bog'liq.

Transport xizmatlari umumiy hajmida avtomobil transporti xizmatlarining ulushi 90, 7 % ni tashkil etadi. O'z navbatida, boshqa transport faoliyati esa – 9, 3 % ga teng.

Transport xizmatlarining eng katta ulushi avtomobil transportida yuk va yo'lovchilarni tashish bo'yicha xizmatlarga to'g'ri keladi. Transportning ushbu turi boshqa transport turlari bilan taqqoslanganda uning moslashuvchanligi va ko'rsatilayotgan xizmatlarning nisbatan arzonligi sababli eng ko'p talabga ega hisoblanadi. Avtomobil transportida ko'rsatilgan bozor xizmatlari hajmida yo'lovchilar transporti katta ulushga ega. 2019-yilda avtomobil transportida yo'lovchi tashish xizmatlarining

ulushi 71,8% ga yetdi. Avtomobil transportida ko'rsatilgan bozor xizmatlarining umumiy hajmida yuk tashish xizmatlari ulushi 28, 2 % ni tashkil etdi.

Shuni ham alohida ta'kidlab o'tish joizki, so'nggi yillarda sohada ro'y berayotgan tub o'zgarishlar va islohotlar samarasi transport izmatlari ko'rsatishning milliy iqtisodiyotning eng rentabelli tarmoqlardan biriga aylanishiga imkon berdi. Bugungi kunda mazkur sohaning samaradorlik ko'rsatkichi 167 foizni tashkil etmoqda.

Kelgusida rejalashtirilayotgan transport infratuzilmasiga investitsiyalarni keng jalb qilish, shuningdek mamlakatimizning Qora dengiz havzasidagi Gruziya, Turkiya, Ruminiya portlariga chiquvchi "O'zbekiston-Turkmaniston-Kaspiy dengizi-Janubiy Kavkaz" va "O'zbekiston-Turkmaniston-Eron-Ummon-Qatar" xalqaro transport yaratishni ko'zda tutganligi quvonarli, albatta.

Mamlakatimiz iqtisodiyotini modernizatsiyalash va diversifikatsiyalash, avtomobil transporti tarmoqlari raqobatdoshligini oshirishda transport logistikasi (avtomobil transporti) ta'lim yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalarning malakali kadrlar sifatida o'z hissasini qo'shishi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Bu o'z navbatida transport xizmatlari sohasi xususiyatlarini to'laqonli qamrab olgan marketing fani bo'yicha nazariy bilimlarni yana-da boyitish va transport korxonalari faoliyatida samarali qo'llashda ilmiy-uslubiy manba sifatida foydalanish mumkin bo'lgan o'quv adabiyotining zamonaviy avlodini yaratishni taqozo etadi.

"Soha marketingi" fani transport xizmatlari sohasida marketingning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish bilan bir qatorda transport yo'lagini korxonalari faoliyatidagi muammolarni hal etishda zamonaviy marketing dastaklaridan foydalanish hamda marketing tadqiqotlari asosida tegishli xulosalarni shakllantirish muhim o'rin tutmoqda. "Soha marketingi" fani transport xizmatlari ko'rsatuvchi korxonalarning samarali faoliyat olib borishida zamonaviy marketing konsepsiyasi va strategiyalarini ishlab chiqish hamda tadbiq etishning nazariy jihatlarini o'rgatishga, amaliy malakalarini shakllantirishga qaratilgan.

O'quv qo'llanmada transport sohasida marketing amaliyotiga doir to'plangan ilg'or tajribalar yoritilishiga qaratilgan hamda marketing kompleksiga yangicha yondashuvlar asosida marketing kompleksini ishlab chiqish, tarif siyosati, kommunikatsiya siyosati, transport xizmatlari sohasida marketing tadqiqotlarining muhim jihatlari, transport xizmatlari bozorini segmentlashning yangi mezon va belgilarini qo'llash orqali yanada boyitilgan.